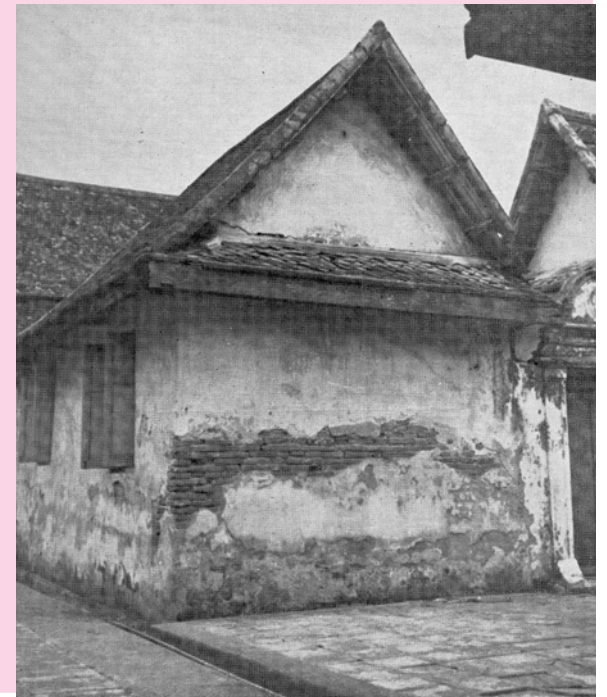
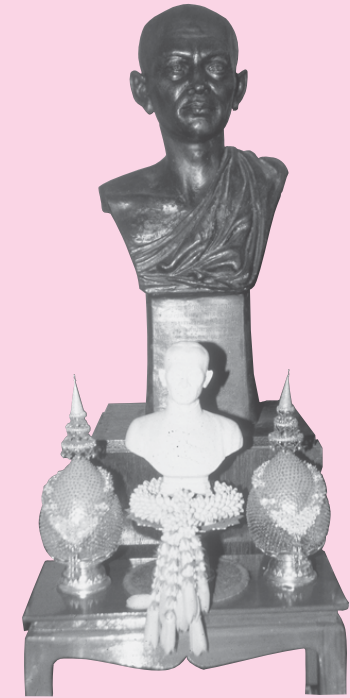




วัดเทพธิดาราม

เป็นคราวเคราะห์ก็ต้องพราจากวิหาร
กลัวพวกลูกผู้ร้ายจำช้ายหนี
อยู่วัดเทพธิดาด้วยบารมี
ได้ผ้าปีปัจจัยไทยทาน

(บน) รูปปั้นสุนทรภู่
(ล่าง) ภูมิสุนทรภู่
(ภาพเก่าจากหนังสือ
รำพันพิลาป กรมศิลปากร
พิมพ์ครั้งแรก
พ.ศ. 2504)



วัดเทพธิดาราม วรวิหาร

วัดเทพธิดาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร ตั้งอยู่ริมถนนมหาไชย แขวงสำราญราษฎร์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร มีเนื้อที่ประมาณ 25 ไร่

ประวัติความเป็นมา

เดิมชื่อวัดพระยาไกรสวนหลวง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ทรงสถาปนา พ.ศ. 2379 เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระราชทานแก่พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าหญิงวิลาส พระราชธิดาพระองค์ใหญ่ผู้ทรงพระสิริโฉมซึ่งทรงพระเมตตาโปรดปรานอย่างยิ่งด้วยรับราชการใกล้ชิดพระองค์ตลอดมา และภายหลังทรงสถาปนาขึ้นทรงกรมเป็น “กรมหมื่นอัสสรสุดาเทพ”

การก่อสร้างพระอารามแห่งนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี (พระองค์เจ้าชายอลาวลัย) เป็นแม่กองอำนวยการสร้างในตำบลสวนหลวงพระยาไกร สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2382 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินผูกพัทธสีมาด้วยพระองค์เอง พระราชทานพระนามว่า “วัดเทพธิดาราม” เนื่องจากพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัสสรสุดาเทพได้ทรงบริจาคทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ร่วมในการก่อสร้างด้วย

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสมมตอมรินทร์ ทรงดำรงตำแหน่งมรรคนายกพระองค์เอาพระทัยใส่ดูแลและบูรณะซ่อมแซมพระอุโบสถ พระวิหาร ศาลาคร่อมกำแพงระหว่างพระอุโบสถและพระวิหาร 2 หลัง เจดีย์รายรอบพระวิหาร ศาลารายพระวิหารในกำแพง ตึกตาทิน วิหารน้อย หอไตร และใน พ.ศ. 2444 ทรงบูรณะพระพุทธรูปที่อัญเชิญมาจากจังหวัดพิษณุโลก นำขึ้นประดิษฐานในซุ้มพระปรารค์ทั้ง 4 องค์

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) ได้บูรณะสถานที่งกรม ศาลาคร่อมกำแพงหลังพระอุโบสถ 2 หลัง สระน้ำพินธุวิถีดอนกลาง ปูหินอ่อนพื้นและตกแต่งเครื่องประดับภายในพระอุโบสถ

รวมทั้งซ่อมแซมเครื่องใช้ภายในพระอุโบสถ บูรณะประตูกำแพงและกำแพงหน้าวัด ตลอดจนสร้างฐานรองม้าหมู่และตู้พระไตรปิฎก

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ได้สร้างถนนปุกระเบื้องซีเมนต์หลังโรงเรียนธรรมวินัย บูรณะกุฏิ หอนั่น และซุ้มประตู

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล (รัชกาลที่ 8) ได้บูรณะซ่อมแซมสิ่งชำรุดทั่วไปเล็กน้อย

รัชกาลปัจจุบัน ได้บูรณะศาลาการเปรียญ สร้างถนน สร้างศาลาทรงไทยด้านหลังวัด 2 หลัง บูรณะซ่อมแซมกุฏิเสนาสนะและส่วนที่ชำรุดอื่นๆ โดยทั่วพระอาราม กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อ พ.ศ. 2492

สิ่งสำคัญภายในวัด

พระอุโบสถ

กว้าง 13.20 เมตร ยาว 27.20 เมตร เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน

พระประธาน ประดิษฐานภายใน สลักด้วยศิลาขาวบริสุทธิ์ ขนาดหน้าตักกว้าง 14 นิ้ว สูง 20 นิ้ว ไม่ทราบประวัติการสร้างหรือที่มา ปรากฏแต่ว่าพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้อัญเชิญไปจากพระบรมมหาราชวัง พระพุทธรูปองค์นี้ประดิษฐานอยู่เหนือเวชยันต์บุษบก เรียกนามสามัญว่า “หลวงพ่อขาว” ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้พระราชทานนามว่า “พระพุทธรเทววิลาส” เมื่อ พ.ศ. 2514

ผนังภายในพระอุโบสถเขียนลายพุ่มข้าวบิณฑ์ตามแบบศิลปะสมัยรัชกาลที่ 3 หลังคาพระอุโบสถเป็นแบบไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หน้าบันประดับด้วยเครื่องกระเบื้องเคลือบจีน บานประตูหน้าต่างเขียนลายรดน้ำ

พระวิหาร

มีลักษณะเช่นเดียวกับพระอุโบสถ กว้าง 13.20 เมตร ยาว 22.20 เมตร

สิ่งสำคัญภายในพระวิหารนอกจากพระประธาน ยังมีรูปหล่ออริยสาวิกา (ภิกษุณี) ซึ่งได้รับเอตทัคคะในฝ่ายภิกษุณีบริษัท หล่อด้วยดีบุก ประดิษฐานอยู่ด้วย 52 พระองค์

ศาลาการเปรียญ

อาคารก่ออิฐถือปูนทรงจีน กว้าง 14.75 เมตร ยาว 22.60 เมตร

ศาลาราย

มีทั้งหมด 10 หลัง สร้างครอบรอบกำแพงพระอุโบสถ 8 หลัง ใช้ได้ทั้งด้านนอกและด้านใน เรียกได้ว่าเป็นศาลา 2 หน้า ศาลารายอีก 2 หลังอยู่บริเวณด้านหน้าพระวิหารศาลา ทั้งหมดนี้ใช้เป็นที่พักอาศัยบำเพ็ญกุศล และเป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณรในปัจจุบัน

พระวิหารน้อย

2 หลัง อยู่ภายในกำแพงพระวิหารใหญ่

หอไตร

มี 2 หลัง อยู่ทางทิศเหนือและใต้ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนใต้ถุนสูง หลังคามีสองชั้น ใบบระกา หน้าบันปิดทองล่องชาด เป็นที่เก็บรักษาพระไตรปิฎก หนังสือพระธรรม คัมภีร์ต่างๆ

หอสดมณต์

มี 2 หลัง ตั้งอยู่ทางทิศเหนือและใต้ เป็นสถานที่สดมณต์ทำวัตรเช้าเย็นและท่องจำพระสูตร พระปริตร ปัจจุบันใช้หอหลังทิศเหนือเป็นห้องสมุดของวัด

ศาลายกพื้น

อยู่ทางทิศเหนือของวัด ขนาดใหญ่พอสมควร ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่ศึกษาพระธรรมวินัยชั่วคราว (โรงเรียนพลอยวิจิตร)

พระปรางค์

มีทั้งหมด 4 องค์ ตั้งประจำทั้งสี่มุมของพระอุโบสถ คือ ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ พระปรางค์ทั้ง 4 นี้ แต่ละองค์ตั้งอยู่บนลานทักษิณสูง ที่ฐานปรางค์แต่ละองค์มีรูปท้าวจตุโลกบาล คือ ท้าวธตรฐ วิรุฬหก วิรุฬักษ์ และกุเวระประจำรักษาในทิศทั้ง 4

บริเวณสังฆาวาส

เป็นที่ตั้งกุฏิเสนาสนะของพระสงฆ์ กุฏิในพระอารามนี้แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ สำหรับฝ่ายคันถธุระและวิปัสสนาธุระ กุฏิสำหรับพระสงฆ์ฝ่าย

วิปัสสนาธุระอยู่ท้ายวัด มี 16 หลัง

เครื่องประดับพระอาราม

เครื่องประดับพระอารามเหล่านี้ ได้แก่ ตึกตาคีลาลักของจีน มีทั้งที่เป็นรูปสัตว์และคน

ตึกตารูปคน ตั้งอยู่บริเวณรอบพระอุโบสถ มีลักษณะที่น่าสนใจคือ บางตัวมีลักษณะท่าทางและการแต่งกายแบบจีน บางตัวแต่งกายแบบไทย เช่น ตึกตาสตรีชาววังนั่งพับเพียบทำแขน และตึกตาสตรีอุ้มลูก เป็นต้น ปัจจุบันตึกตาเหล่านี้อยู่ในสภาพค่อนข้างชำรุด และบางส่วนได้ถูกขโมยไป

ตึกตารูปสัตว์ ได้แก่ สิงโตจีน ตั้งอยู่ที่หน้าพระอุโบสถ พระวิหาร และศาลาการเปรียญแห่งละ 1 คู่

นอกจากนี้ วัดเทพธิดารามยังมีความสัมพันธ์กับจินตกรวีเอกของกรุงรัตนโกสินทร์ ท่านผู้นี้คือ**พระศรีสุนทรโวหาร (ภู่)** หรือที่รู้จักกันในนามว่า “สุนทรภู่” ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ท่านได้อุปสมบทและจำพรรษาที่พระอารามนี้ระหว่าง พ.ศ. 2382-85 ซึ่งได้รับพระอุปถัมภ์จากพระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นอัปสรสุดาเทพตลอดมา

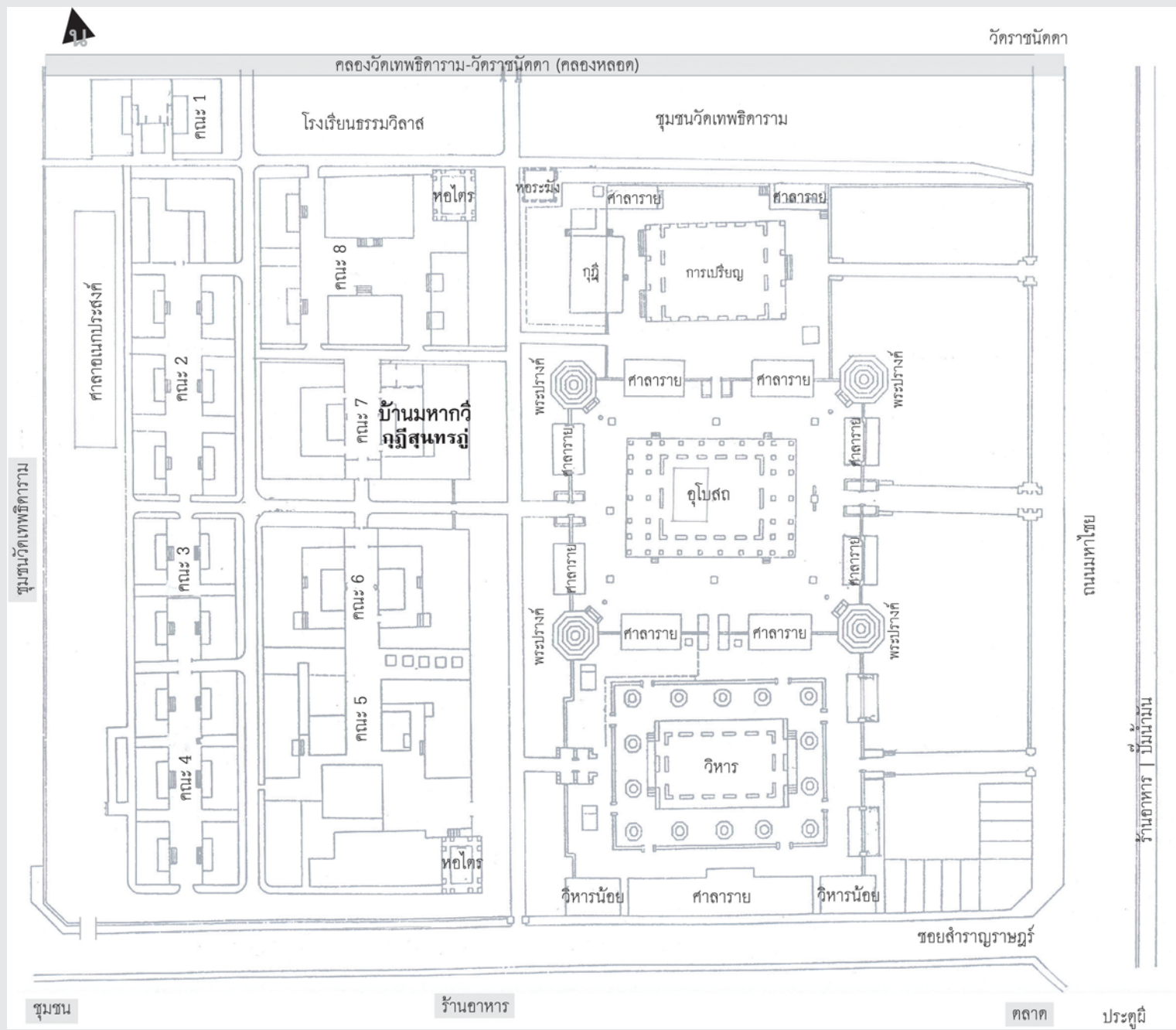
สุนทรภู่ได้สร้างงานประพันธ์ไว้เป็นจำนวนมาก ในบรรดางานเหล่านี้ เรื่องที่เกี่ยวกับวัดเทพธิดารามมากที่สุดคือ “**รำพันพิลาป**” ท่านได้พรรณนาให้เห็นลักษณะปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุและความงามของพระอารามในสมัยนั้นอย่างละเอียด

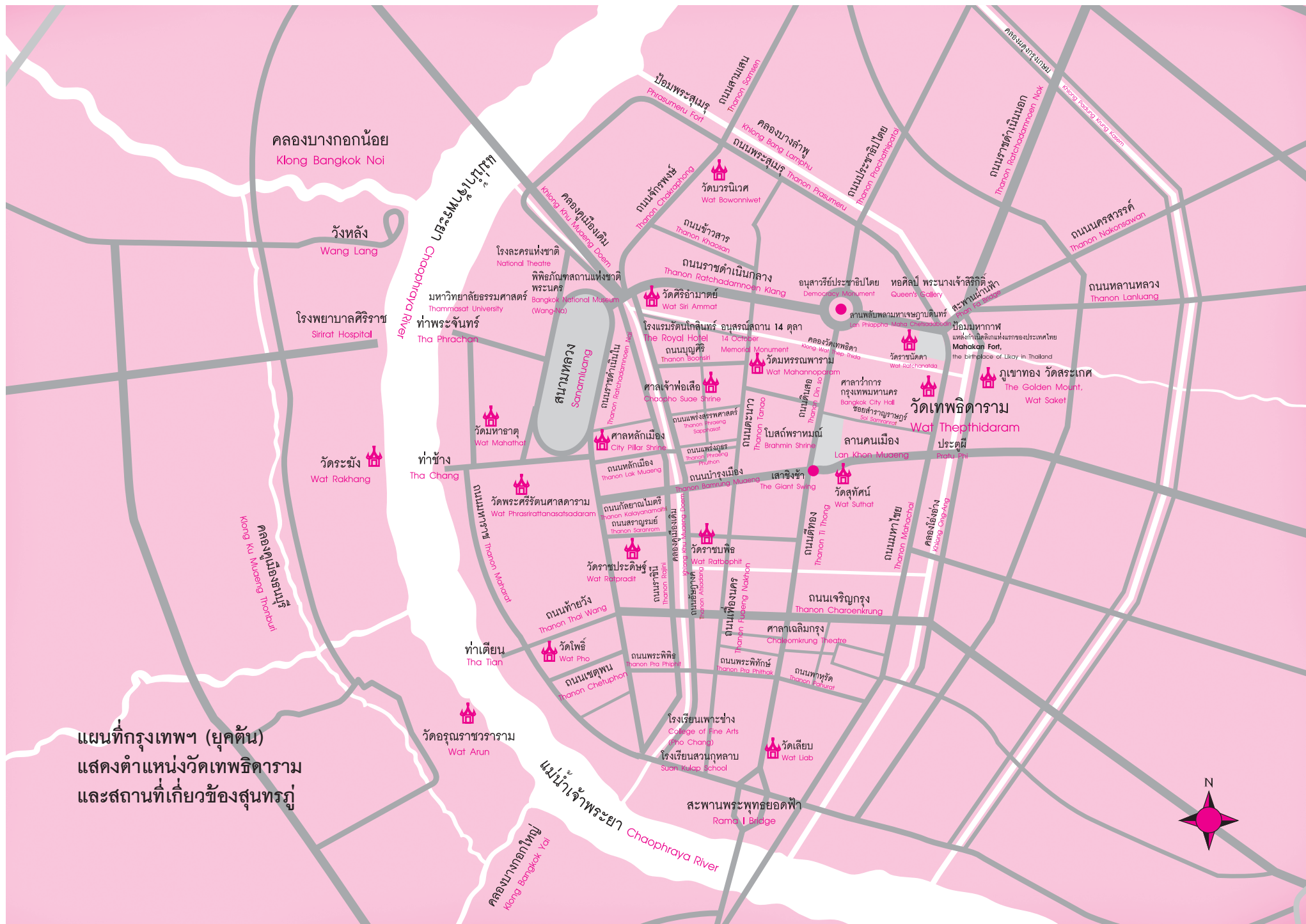
ปัจจุบันทางวัดได้อนุรักษ์กุฏิซึ่งท่านเคยจำพรรษาไว้ในฐานะบ้านกวี ตั้งชื่อว่า “**กุฏิสุนทรภู่**” และรูปหล่อครึ่งตัวของท่านเมื่อท่านยังเป็นพระภิกษุประดิษฐานไว้ในอนุสรณ์ กรมศิลปากรเคยจัดงานกวีวรรณขึ้นที่วัดนี้ เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2504 อันเป็นวันเกิดของท่านสุนทรภู่ เปิดให้ชมกุฏิที่ท่านเคยพำนักและนำชมถาวรวัตถุในวัดตามที่ปรากฏในเรื่องรำพันพิลาปของท่าน



ปรับปรุงจากหนังสือ**วัดสำคัญ กรุงรัตนโกสินทร์**

คณะกรรมการประมวลเอกสาร ในคณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี มอบให้กรมศิลปากรจัดพิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2525







พระศิลาขาว และพระพุทธรูปทรงเครื่อง 2 องค์ซ้าย-ขวา ประดิษฐานใน
พระอุโบสถวัดเทพธิดาราม (ภาพเก่าจากหนังสือ*รำพันพิลาป* กรมศิลปากร พิมพ์
ครั้งแรก พ.ศ. 2504)

แล้วรำภาวนาในพระไตรลักษณ์
ประหารรักหนักร่วงตัดห่วงหวน
หอมกลิ่นธูปบวงระงับหลับสวาย
ฝันว่าวายส่ายชะเลอยู่เฝ้า
สิ้นกำลังยังมีนารัฐ
รูปเหมือนหุ่นเหาะเร่ร้อนเวหา
ช่วยจงไปไว้ที่วัดได้ทัศนา
พระศิลาขาวล้ำดังล้ำสี
ทั้งพระทองสององค์ล้วนทรงเครื่อง
แลเลื่อมเหลือืองเรืองจำรัสศรี
พอเสียงแซ่แลหาเห็นนารี
ล้วนสอดสีสวาน้อยนบร้อยพัน





(ซ้าย) ลายเขียนทอง ภายในพระอุโบสถวัดเทพธิดาราม
(ขวาบน) หน้าบันประดับกระเบื้องเคลือบอย่างจีน เมืองกวางตุ้ง
(ขวาล่าง) ศาลาสองหน้าริมกำแพง



(ซ้าย) สิงโตศิลาภายในวัดเทพธิดาราม
(ขวา) แนวภูมิในเขตสังฆาวาส วัดเทพธิดาราม



เคยเดินเล่นเย็นลมเลียบชมรอบ
ริมแขวงขอบเขตที่เจดียฐาน
พระปราศรัยมีสี่ทิศพิสดาร
โบสถ์วิหารการเปรียญล้วนเขียนทอง
ที่หน้าบันปั้นอย่างเมืองกวางตุ้ง
ดูเรื่องรุ่งรูปนภกผผของ
กระเบื้องเคลือบเหลืองสลับลี้นมรับรอง
ศาลาสองหน้ารอบขอบกำแพง
สิงโตจีนตื่นตัวน่ากลัวกลอก
ขยับขยอกแยกเขี้ยวเสียวแสง
ที่ตึกก่อช่อฟ้าใบระกาแดง
ริมกำแพงตะพานขวางเคียงข้างคลอง

เป็นพลับพลาพาไลข้างในเสด็จ
เตือนลิบเบ็ดเคยประทานงานฉลอง
เล่นโขนหนังฟ้างปีพาทย์ระนาดฆ้อง
ละครบรื่องเรื่องแขกฟ้างแปลกไทย
ประทานรางวัลนั้นไม่ว่าคนดาดำตัน
ทั้งวันคืนครั้นครันเสียงห้วนไหว
จะวายเห็นเย็นเยียบเหงาเงียบใจ
โอ้อาลัยแลเหลียวเปลี่ยววิญญูญาณ
เคยอยู่กินถิ่นที่กระฎีก่อ
เป็นตึกต่อต่างกำแพงฝาแฝดฝา
เป็นสองฝ่ายท้าววัดวิปัสสนา
ข้างโบสถ์บาเรียนเรียงเคียงเคียงกัน



ในวัดเทพธิดาราม “พระปรางค์มีสี่ทิศพิสดาร” (ภาพเก่าจากหนังสือรำพัน
พิลาป กรมศิลปากร พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2504)

ไฉ่ยามนี้ป๋าลสงสารวัด
เคยโสมนัสในอารามสามวสา
สิ้นกุศลผลบุญการุณา
จะจำลาเลยลับไปน้บนาน



หอร่มัง วัดเทพธิดาราม (ภาพเก่าจากหนังสือรำพันพิลาป กรมศิลปากร พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2504)

เป็นสี่แถวแนวทางเดินหว่างกุฎี
มีสระขุดเชื่อมลงพระสงฆ์ฉัน
ข้างทิศใต้ในจกรมพรหมจรรย์
มีพระคันธกุฎีที่บำเพ็ญ
ศาลากลางทางเดินแลเพลินจิต
ประดับประดาประดับเป็นทีเก้ง
จะเร็ดร้างห่างแหลุดแลเล้ง
อิงพิศเพ่งพาสลดกำสรดทรวง
หอร่มังตั้งทำนองหอกลองใหญ่
ทั้งหอไตรแดรทองเป็นของหลวง
ปลูกไม้รอบขอบนอกเป็นดอกดวง
บ้างโรยร่วงสรสิ้นทุกคืนวัน
ชมพูแลแต่ละต้นมีผลลูก
ดุดังผูกพวงระช้านีก่านัน
ทรงบาดาลบานดอกรีบออกทัน
เก็บทุกวันเข้าเย็นไม่วุ่นวาย
เห็นทับทิมริมกระฎีดอกยี่โก
สะอื้นไอ้อาลัยจิตใจหาย
เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย
เคยแก้อายหลายครั้งประทังทน



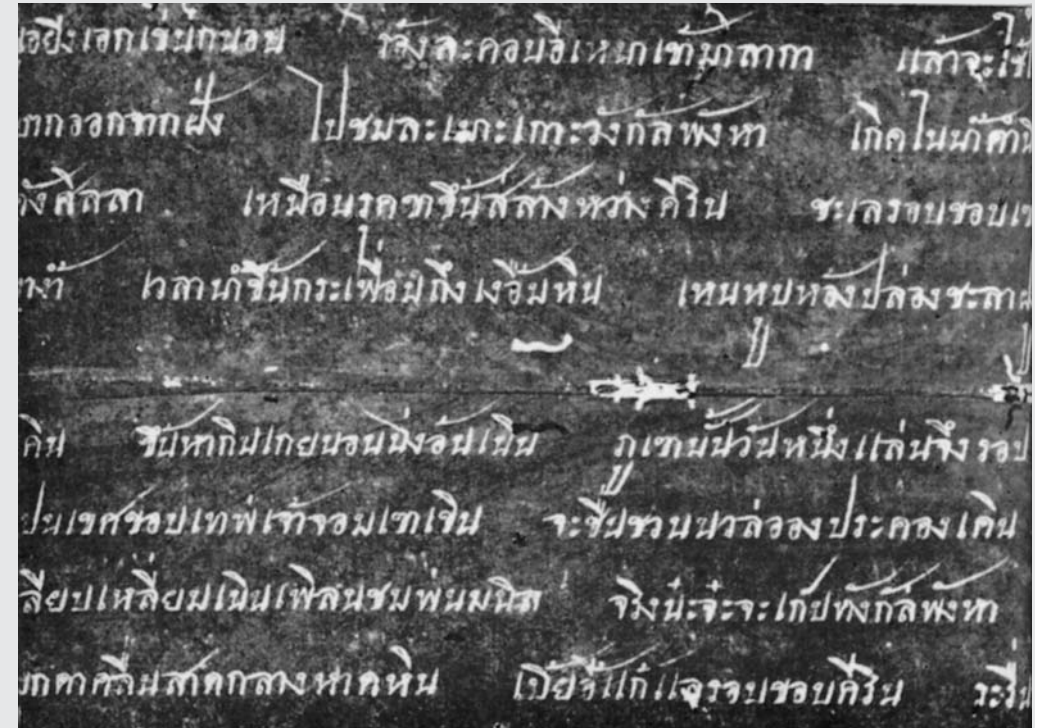
(บน ซ้าย-ขวา) หอไตร วัดเทพธิดาราม (ภาพเก่าจากหนังสือรำพันพิลาป กรมศิลปากร พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2504) (ล่างซ้าย) ภูมิภายในวัดเทพธิดาราม (ล่างขวา) “เห็นต้นชาหน้ากระไดใจเสียดาย” ปลูกใหม่ไว้ที่กุฏิสุนทรภู่

ได้เก็บฉันทนวันละน้อยอร่อยรส
ด้วยยามอดอดัดคัดแสนขัดสน
จะซื้อหาชาจีนทรัพย์สิ้นจน
จะจากต้นชาให้อาลัยชา
ไอ้ชาตินี้มีกรรมเหลือลำบาก
เหมือนนกพรากพลัดรังไร้ฝั่งผา
ไอ้กระฎีที่จะจากฝากน้ำตา
ไว้คอยลาเหล่านักเลงฟังเพลงยาว
เคยเยี่ยมเยือนเพื่อนเก่าเมื่อเราอยู่
มาหาสู่ดูแลทั้งแก่สาว
ยืมหนังสือลือเลื่องถามเรื่องราว
ไอ้เป็นคราวเคราะห์แล้วจำแคล้วกัน



ตุ๊กตาดิลารูปสตรีในวัดเทพธิดาราม

ดูนางนั่งปลั่งเปล่งดูเคร่งครัด
หน้าเหมือนผัดผ่องผิวกรีดน้ำนาง



สมุดไทยดำ ตัวเขียน ต้นฉบับร่ำพันพิลาป (ภาพจากหนังสือร่ำพันพิลาป
กรมศิลปากร พิมพ์เมื่อ พ.ศ. 2504)

คำกลอนพรรณนาสิ่งก่อสร้างและอาคารสถานที่ในวัดเทพธิดาราม
ในหน้าก่อนๆ ล้วนคัดจากร่ำพันพิลาป ของ สุนทรภู่

สุนทรภู่ มหากวีกระเฑมพี เกิดวังหลัง ผู้ดีบางกอก มีวิชารู้เท่าทันโลก

สุนทรภู่ เป็นกระเฑมพีผู้ดีมีตระกูลชาวบางกอก เกิดในวังหลัง (ปากคลองบางกอกน้อย) เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2329 ยุคต้นแผ่นดินรัชกาลที่ 1 เมื่อเติบโตขึ้นเข้ารับราชการในวังหลวง เป็นนักปราชญ์ราชบัณฑิตประจำราชสำนักรัชกาลที่ 2 ต่อมาได้ออกบวชในรัชกาลที่ 3 อยู่วัดเทพธิดาราม นานถึง 18 ปี (พ.ศ. 2367-85 อายุ 38-56 ปี) แล้วลาสิกขาเข้ารับราชการในวังหน้ากับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าฯ (แต่อาศัยอยู่พระราชวังเดิม ธนบุรี) จนถึงแก่กรรมในรัชกาลที่ 4 เมื่อ พ.ศ. 2398 อายุ 69 ปี

200 ปี นิราศเมืองแกลง

นิราศเมืองแกลง ของสุนทรภู่ เป็นนิราศเรื่องแรก (เท่าที่พบหลักฐาน) รว 200 ปีมาแล้ว แต่ง พ.ศ. 2349 เมื่ออายุราว 20 ปี อยู่ในแผ่นดินรัชกาลที่ 1

เชื่อกันมาก่อนนานแล้วตามพระนิพนธ์สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ (และเชิงอรธธิบายของนายธนิต อยู่โพธิ์ อธิบดีอธิบดีกรมศิลปากร) ว่าสุนทรภู่แต่งนิราศเมืองแกลงภายหลังกรมพระราชวังหลังทิวงคตเมื่อ พ.ศ. 2350

แต่ อาจารย์ล้อม เพ็งแก้ว ตรวจสอบหลักฐานพบว่า สุนทรภู่แต่งนิราศเมืองแกลง เมื่อ พ.ศ. 2349 ก่อนกรมพระราชวังหลังทิวงคต

(อ่านรายละเอียดเพิ่มเติม เรื่องการบวชของบิดาสุนทรภู่ และปีแต่งนิราศเมืองแกลง โดย ล้อม เพ็งแก้ว พิมพ์ครั้งแรกในศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนพฤศจิกายน 2545 แล้วรวมอยู่ในหนังสือสุนทรภู่ : อาลักษณ์เจ้าจักรวาล สำนักพิมพ์มติชน 2547)

บิดาสุนทรภู่ บวชล้างกรรม

บิดาสุนทรภู่เป็นทหารนักรบในกรมพระราชวังหลัง ได้ออกสงครามสำคัญคราวศึกเก้าทัพ เมื่อต้นแผ่นดินรัชกาลที่ 1 พ.ศ. 2328 (ก่อนสุนทรภู่เกิด 1 ปี) รบราฆ่าฟันข้าศึกจำนวนมาก ต้องบวชล้างกรรมตามประเพณีหลังเสร็จศึก

การบวชของบิดาสุนทรภู่เกี่ยวข้องกับราชการ (ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม) อยู่ในสายตาของรัฐสมัยนั้นตลอดเวลา และอาจได้รับมอบหมายภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งจากรัฐด้วย

ฉะนั้น การบวชของบิดาสุนทรภู่ จึงไม่เกี่ยวกับการหย่าร้าง และไม่ได้หย่าร้างกับมารดาสุนทรภู่ เมื่อสุนทรภู่แต่งนิราศเมืองแกลงมีความวรคหนึ่งบอกว่า “แม่เจ้านายท่านไม่ใช่แล้วไม่มา” แสดงว่าสุนทรภู่ไปเมืองแกลงตามรับสั่งทางราชการ(ลับ)ของกรมพระราชวังหลัง ไม่ใช่งานส่วนตัว และไม่ใช้ไปเที่ยวหรือไปเยี่ยมบิดา

สุนทรภู่ เกิดวังหลัง “ผู้ดี” เมืองบางกอก

สุนทรภู่มีบรรพชนเป็นพราหมณ์ บรรพชนท่านสุนทรภู่อย่อมใกล้ชิดอยู่กับข้าราชการและพระราชวงศ์ เพราะพราหมณ์มีหน้าที่เป็นเจ้าพิธีและอบรมสังฆสนธิศิลปศาสตร์ต่างๆ แก่บรรดาเหล่าผู้ดีในบ้านเมือง

กรมพระราชวังหลังเป็นพระเจ้าหลานในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ประสูติในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศครั้งกรุงศรีอยุธยา เข้ารับราชการใกล้ชิดสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่บรรพชนของท่านสุนทรภู่จะได้ฝากฝังตัวเป็นข้ารับใช้ในกรมพระราชวังหลัง

บรรพชนของท่านสุนทรภู่เป็นข้าเก่าแต่่าเลี้ยงมาแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา มารดาของสุนทรภู่จึงได้เป็นพระนมพระเจ้าลูกเธอในกรมพระราชวังหลัง และสุนทรภู่ก็ได้เติบโตใหญ่เป็นข้าวังหลังต่อมา

การที่ท่านสุนทรภู่มีแม่เป็นพระนม และใช้ชีวิตวัยรุ่นวัยหนุ่มอยู่ในวังหลัง น่าจะเป็นหลักฐานอย่างเพียงพอให้ฟันธงไปได้ว่าสุนทรภู่เกิดที่วังหลังอย่างแน่นอน

(อ่านรายละเอียดเพิ่มเติม เรื่อง สุนทรภู่เกิดวังหลัง โดย ส้อม เพ็งแก้ว พิมพ์ครั้งแรกในศิลปวัฒนธรรม ฉบับเดือนมิถุนายน 2542 แล้วรวมอยู่ในหนังสือ สุนทรภู่ : อาถัณณ์เจ้าจักรวาล สำนักพิมพ์มติชน 2547)

ประวัติย่อ

สุนทรภู่ เกิด-ตาย

สุนทรภู่ มีชีวิตวนเวียนอยู่ใน “วัง” กับ “วัด” เริ่มตั้งแต่ เกิด-วังหลัง สมัยรัชกาลที่ 1 โต-วังหลวง สมัยรัชกาลที่ 2 บวช-วัดหลวง สมัยรัชกาลที่ 3 และตาย-วังหน้า สมัยรัชกาลที่ 4

เกิด-วังหลัง สมัยรัชกาลที่ 1

วันที่ 26 มิถุนายน 2329

(ตรงกับวันจันทร์ ขึ้นค่ำ 1 เดือน 8 ปีมะเมีย จุลศักราช 1148 เวลา 2 โมงเช้า ในแผ่นดินรัชกาลที่ 1)

พ.ศ. 2329-52 (อายุ 1-23 ปี) ตั้งแต่กำเนิดเมื่อต้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2325-52) จนตลอดสิ้นแผ่นดิน ในระยะนี้สุนทรภู่เป็นข้าในกรมพระราชวังหลัง

พ.ศ. 2349 กรมพระราชวังหลังทิวงคต สุนทรภู่ก็ได้เป็นมหาดเล็กของพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ (ลูกเธอในกรมพระราชวังหลัง) ขณะทรงผนวชอยู่วัดระฆังฯ

พ.ศ. 2350 อายุราว 21 ปี ตอนต้นปีไปหาบิดาที่เมืองแกลง แต่งนิราศเมืองแกลง ตอนปลายปีตามเสด็จพระองค์เจ้าปฐมวงศ์ไปนมัสการพระบาท แต่งนิราศพระบาท (เล่ากันว่าสุนทรภู่แต่งนิทานเรื่องโคบุตรก่อนไปเมืองแกลง และแต่งเรื่องลักษณวงศ์ ก่อนเข้ารับราชการ)

โต-วังหลวง สมัยรัชกาลที่ 2

พ.ศ. 2352-67 (อายุ 23-38 ปี) ตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 เสด็จราชย์ จนถึงสวรรคต (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2352-67) สุนทรภู่เข้ารับราชการเป็นที่โปรดปราน และได้เป็นขุนสุนทรโวหาร ในกรมพระอาลักษณ์ ได้รับพระราชทานให้อยู่เรือนแพริมแม่น้ำเจ้าพระยา ตรงท่าช้างวังหลวง

เล่ากันว่าช่วงนี้สุนทรภู่แต่งเรื่องสิงหไตรภพ (ตอนต้น) แต่งเรื่องพระอภัยมณี (ตอนต้น) และแต่งเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ตอนกำเนิดพลายงาม

บวช-วัดหลวง สมัยรัชกาลที่ 3

พ.ศ. 2367-85 (อายุ 38-56 ปี) ตั้งแต่บวชจนสึก รวม 17 ปี อยู่ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2367-94)

พ.ศ. 2371 อายุ 42 ปี ไปอยูธยา แต่งนิราศภูเขาทอง

พ.ศ. 2372 อายุ 43 ปี เจ้าฟ้ากลางกับเจ้าฟ้าปิ๋วมาเป็นลูกศิษย์ แต่งเพลงยาวถวายโอวาท

พ.ศ. 2374 อายุ 45 ปี ไปเพชรบุรี แต่งนิราศเมืองเพชร

พ.ศ. 2375 อายุ 46 ปี ไปอยูธยา แต่งนิราศวัดเจ้าฟ้า (สำนวน “เนินหนูพัด”)

พ.ศ. 2379 อายุ 50 ปี ไปสุพรรณบุรี แต่งนิราศสุพรรณ (คำโคลง)

พ.ศ. 2380 อายุ 51 ปี ต่อเรื่องพระอภัยมณี

พ.ศ. 2383 อายุ 54 ปี ต่อเรื่องสิงหไตรภพ

พ.ศ. 2384 อายุ 55 ปี ไปพระประธม (นครชัยศรี) แต่งนิราศพระประธม

พ.ศ. 2385 อายุ 56 ปี แต่งรำพันพิลาป แล้วลาสิกขา

ระหว่างบวชเป็นพระอยู่วัดเทพธิดาราม ได้แต่งกาพย์ลำนำเรื่องพระไชยสุริยา และอาจได้แต่งนิราศอิเหนา เท่กลุ่มพระบรรทม และพระอภัยมณี ส่วนเท่เรื่องอื่นๆ อาจแต่งแต่ในรัชกาลที่ 2

ตาย-วังหน้า/วังเดิม สมัยรัชกาลที่ 4

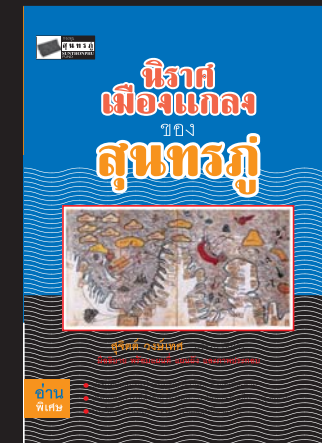
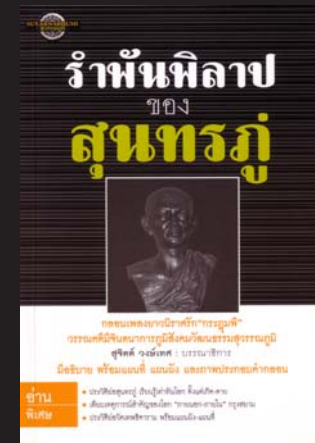
พ.ศ. 2385-98 (อายุ 56-69 ปี) อยู่ในช่วงปลายแผ่นดินรัชกาลที่ 3 จนถึงต้นแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 (ครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 2394-2411) เมื่อสึกแล้วสุนทรภู่ได้ไปอยู่กับพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่พระราชวังเดิม (ขณะนั้นดำรงพระยศเป็นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนอิศเรศรังสรรค์ แต่เรียกกันเป็นสามัญว่า “เจ้าฟ้าน้อย”)

เมื่อรัชกาลที่ 4 เสด็จราชสมบัติ “เจ้าฟ้าน้อย” ได้รับบรรดาศักดิ์ฯ ได้ทรงแต่งตั้งให้สุนทรภู่เป็นพระสุนทรโวหาร อาลักษณ์ในกรมพระราชวังบวรฯ เข้าใจว่าได้แต่งเรื่องสวัสดิรักษาและเสภาเรื่องพระราชพงศาวดาร

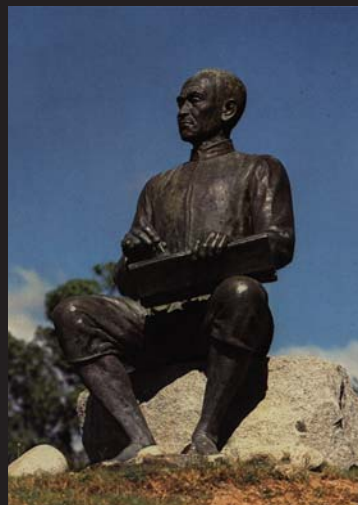
สุนทรภู่ถึงแก่กรรมเมื่อ พ.ศ. 2398 อายุ 69 ปี มีผู้จำได้ว่าถึงแก่กรรมที่บ้านสวนบางระมาดในคลองบางกอกน้อย แล้วทำศพที่วัดชีโนรสฯ ริมคลองมอญธนบุรี



อนุสาวรีย์สุนทรภู่ (ซ้าย-ขวา) ที่วัดชีปะขาว บางกอกน้อย กรุงเทพฯ, ที่วัดพลับพลาชัย จังหวัดเพชรบุรี, ที่วัดเทพธิดาราม กรุงเทพฯ



หุ่นขี้ผึ้งสุนทรภู่ ที่พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม

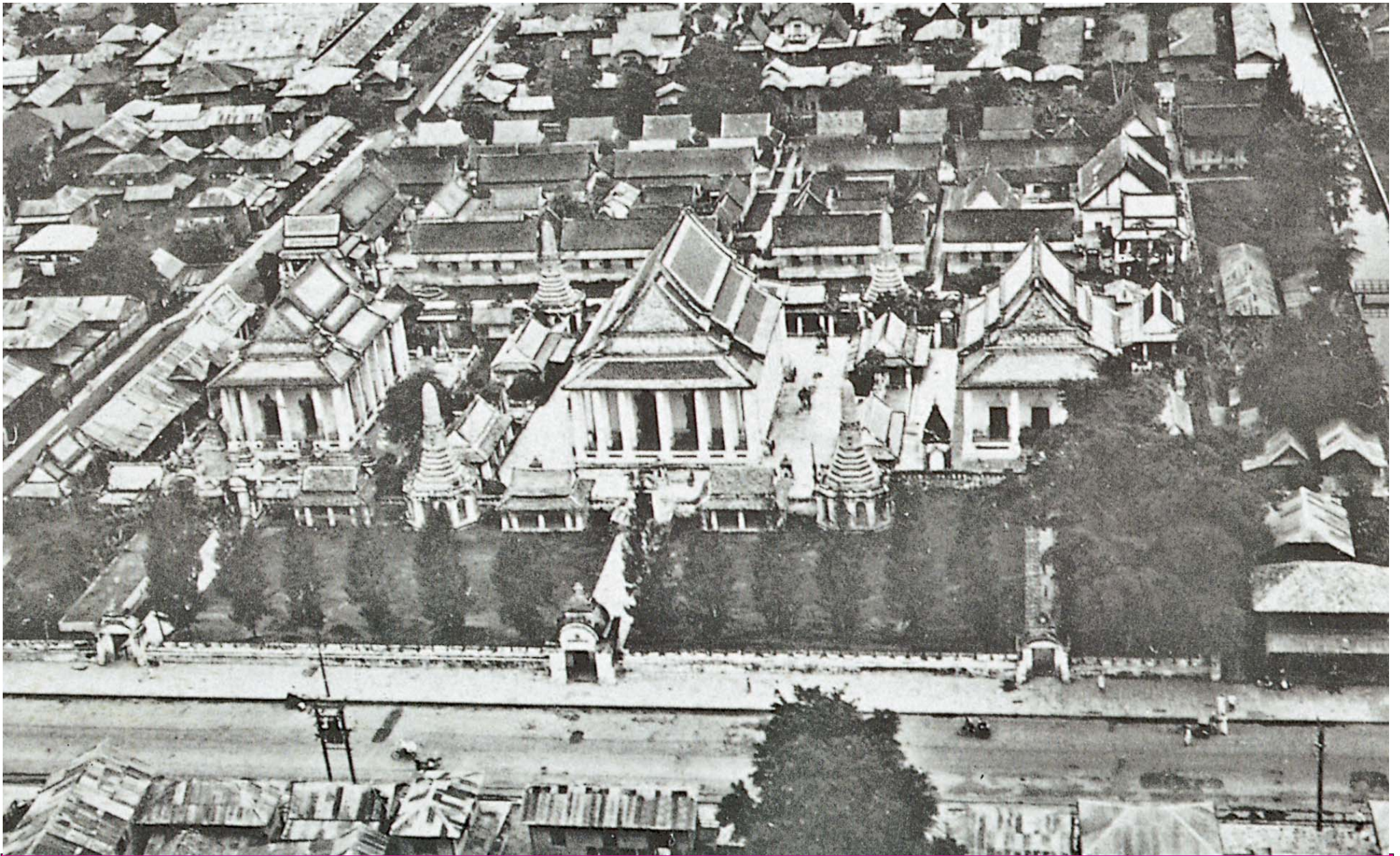


อนุสาวรีย์สุนทรภู่ที่บ้านมกรำ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

สมทบทุน แต่ง**“บ้านมหากวี”** เข้าบัญชีธนาคารกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า
ชื่อบัญชี **พระราชวรเมธี (วัดเทพธิดาราม กองทุนสุนทรภู่)**
หมายเลข **169 074 3750**

“บ้านมหากวี” กุฏิสุนทรภู่

วัดเทพธิดาราม ถนนมหาไชย เขตสำราญราษฎร์ (ประตูผี) กรุงเทพฯ
พระราชวรเมธี (แผ้ว ปรุกโกโม) เจ้าอาวาส โทรศัพท์ 0 2621 0306
พระโสภณธีรคุณ (ธวัช ธมมทุธโช) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส โทรศัพท์ 0 2225 9205
พระมหาอุดม อติเมโธ กุฏิสุนทรภู่ โทรศัพท์ 0 2225 7425



วัดเทพธิดาราม ถ่ายจากเครื่องบิน เมื่อ พ.ศ. 2489 (ภาพจาก
หนังสือกรุงเทพฯ 2489-2539 กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พ.ศ. 2539)



หุ่นขี้ผึ้งสุนทรภู่
ที่พิพิธภัณฑ์หุ่นขี้ผึ้งไทย อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม



กองทุนสุนทรภู่

www.sunthonphu.com | e-mail: thepthida@sunthonphu.com

คณะกรรมการกองทุนสุนทรภู่

ประธานที่ปรึกษา : พระราชวรเมธี (เจ้าอาวาสวัดเทพธิดาราม)

ที่ปรึกษา : พระโสภณธีรคุณ | พระวิสุทธิวงวรภรณ์ | พระมหาอุดม อติเมโธ
| อาจารย์สมบัติ พลายน้อย | รองศาสตราจารย์เสนอ นิลเดช | อาจารย์ล้อม
เพ็งแก้ว | ดร.เอกวิทย์ ณ ถลาง | รองศาสตราจารย์ศรีศักร วัลลิโภคม |
ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ | ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ

ประธานกรรมการ : นายเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์

กรรมการ : นายอาทร ศรีมุกด์ | นายธวัชชัย วรมหาคุณ

กรรมการ และ เลขานุการ : นางสาวสมใจ วงษ์เทศ

สมทบทุน แต่ง “บ้านมหากวี่” เช้าบุญธิธนาครกรุงเทพ สาขาสะพานผ่านฟ้า
ชื่อบุญธิ **พระราชวรเมธี (วัดเทพธิดาราม กองทุนสุนทรภู่)**
หมายเลข **169 074 3750**

“บ้านมหากวี่” ภูมิสุนทรภู่

วัดเทพธิดาราม ถนนมหาไชย เขตตำราญราชบุรี (ประตูผี) กรุงเทพฯ

พระราชวรเมธี (แผ่ว ปรุกโกโม) เจ้าอาวาส โทรศัพท์ 0 2621 0306

พระโสภณธีรคุณ (ธวัช ธมมทุธโซ) ผู้ช่วยเจ้าอาวาส โทรศัพท์ 0 2225 9205

พระมหาอุดม อติเมโธ ภูมิสุนทรภู่ โทรศัพท์ 0 2225 7425

พิธีจันอักษร : นางมนตรังาม นุ่มน้อย



ออกแบบศิลปกรรมและพิมพ์ที่

โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์ 947 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0 2411 1523 โทรสาร 0 2866 3248



วัดเทพธิดาราม ถ่ายจากเครื่องบิน เมื่อ พ.ศ. 2489

(ภาพจากหนังสือกรุงเทพฯ 2489-2539 กรมศิลปากรจัดพิมพ์ พ.ศ. 2539)

วัดเทพธิดาราม และ “บ้านมหากวี่” ภูมิสุนทรภู่

สุจิตต์ วงษ์เทศ บรรณาธิการ

เอกสารเผยแพร่และแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ : ไม่สงวนลิขสิทธิ์
จัดพิมพ์ถวายวัดเทพธิดาราม เพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ **นางล้นจี่ วงษ์เทศ**
(เกิด พ.ศ. 2456 | ตาย 27 มิถุนายน 2550) อายุ 94 ปี